

Nogle Iagttagelser om Irlands Mælkeribrug.

Af Konsulent B. Bøggild.

Foredrag i det kgl. danske Landhusholdningsselskab 25de April 1888.

Med Understøttelse fra Indenrigsministeriet og Landhusholdningsselskabet foretog jeg fra 9de Juni til 22de August 1887 en Rejse gennem Friesland, Nederlandene, Belgien, England og Irland. — Fra denne Rejse har jeg foruden mine Indberetninger til Landhusholdningsselskabet offentlig ladet fremkomme forskellige Meddelelser; men der er endnu adskillige Oplysninger og personlige Iagttagelser, som jeg kunde ønske at fremføre for danske Landmænd. — Med det høje Præsidiiums Tilladelse skal jeg nu i Aften søge at give en Fremstilling af det irske Mælkeribrug og de derværende Forhold, som jeg maa antage vilde være af Interesse for danske Landmænd, for hvem det jo er almindelig bekjendt, at Irland er en af vore betydeligste Konkurrenter i det engelske Markeds Forsyning med Smør og Flæsk.

Det var i Slutningen af Juli og første Halvdel af August, at jeg var paa Irland. Og jeg fik kun Lejlighed til at berejse den sydlige Halvdel, hvor jeg besøgte de i mit Fag vigtigste Pladser, nemlig Dublin med Glasnevin og Malahide, Kildare, Waterford, Clonmel, Limerich, Tralee, Killarney, Mallov, Midleton og Cork. I mange Henseender er det en af de mest interessante Rejser, jeg endnu har foretaget, ikke mindst fordi det var et for mig saa ukjendt

Land, jeg færdedes i. Det var nemlig kun i meget ringe Udstrækning, at jeg, som jeg ellers plejer, forud ved Læsning havde havt Lejlighed til at sætte mig ind i Forholdene; thi det Materiale, der stod til min Raadighed, havde været meget sparsomt. — Ogsaa paa selve Irland var det kun undtagelsesvis, at jeg kunde faa noget trykt Materiale. Imødekommenhed og endog Gjæstfrihed mødte jeg de fleste Steder, hvor jeg færdedes. Og den irske Meddelsomhed syntes usædvanlig stor; men statistiske og andre Oplysninger syntes kun at foreligge meget sjældent. Strax ved Ankomsten til Dublin henvendte jeg mig saaledes til Mr. Robertson, der driver en stor Frøhandel i Dublin og boer paa Landejendommen La Malahide. Han var i 1879 her i Danmark sammen med Canon Bagot og Mr. Dawson Milward og er nu Formand for begge de største irske Landbrugsselskaber, nemlig The Royal Agricultural Society of Ireland og The Royal Dublin Society. Men medens den paa Stedet vistnok baade ansete og indflydelsesrige Mand beredvillig gav mig en Del Adresser og viste mig sin Ejendom og Besætning, var det eneste trykte Papir, jeg kunde faa hos ham en af Professor Sheldon skreven Anbefaling af Kerry Kvæget, som Mr. R. exporterer, og hvorefter han altid har til Salg »et fortrinligt Udvalg af Køer, Kvier og unge Tyre, som han enten selv har opdrættet eller personlig tilvejebragt fra de reneste og bedste Stammer.«

Siden jeg forlod Irland, har jeg derimod faaet en indholdsrig Afhandling, som Professor Thos. Carroll, Superintendent of the Agricultural Departement of National Education in Ireland, skrev i Anledning af det Besøg, som British Dairy Farmers Association aflagde paa Irland fra 17de til 21de Maj 1887, og herfra og fra Easons Almanac hidrører de fleste Tal og en Del af de øvrige Oplysninger, som jeg i det følgende skal tillade mig at fremføre, idet jeg dog maa beklage, at jeg paa adskillige Punkter ikke har Materialet saa fuldstændig, som jeg meget kunde ønske.

Det gaaer paa Irland som i Danmark saaledes, at naar man skal beskrive Mælkeribruget og dets Betydning kommer man uvilkaarlig til indtil en vis Grad at beskjaeftige sig med det hele Landbrug, idet Salg af Mælkeriprodukter ere blevne Landbrugernes Hovedindtægtskilde, og skal man gjøre Rede for Mælkeribrugets Udvikling, maa man tildels gjøre Rede for Landbrugernes Erhverv og sociale Forhold, der staa i nøje Forbindelse dermed. — Men paa Forhaand maa jeg fremhæve, at min Fremstilling af Forholdene ikke gjælder det nordlige Irland og specielt ikke Provinsen Ulster, hvor der er en loyal Befolkning, der for en stor Del bestaaer af flittige, energiske Protestanter, hvoraf en stor Procent ere indvandrede Skotter, og for hvem industriel Virksomhed af forskjellig Art har en fremtrædende økonomisk Betydning.

Allerede i Middelalderen var Smør et af Irlands vigtigste Produkter, og allerede forud har Mælk og Produkter deraf spillet en betydelig Rolle i Folkets Ernæring. — I gamle historiske Beretninger foreligger der f. Ex. Angivelser om, hvormeget Smør der skal medgaa til hver Fanges Forplejning, hvad der vel er et umiskjendeligt Bevis for, at Smørret var et almindeligt Fødemiddel. — Og i 1683 skriver en Forfatter, at Irlænderne skatte sur Ostemasse (Bonachlabbe) som en stor Lækkerbidsken, og derfor passe de deres Køer med stor Agtpaagivenhed og fægte for dem som for Religion og Liv, og ere de endog selv Hungeren nær, slagte de ikke en Ko, medmindre den er gammel og ikke giver Mælk, men i Krigstilfælde aabne de en Aare paa Koen og drikke af Blodet.

En anden Forfatter skriver: Mælken nydes i dens naturlige Tilstand, men benyttes ogsaa til Smør, Ost og skummet Mælk. Smør, hvoraf der er Overflod om Sommeren, gjemmes i smaa Tønder til Vinterbrug og til Expeditioner og Fester. — Mange Kar fyldte med Smør ere fundne i Tørvemoser, hvor det har været omdannet til en haard, krystallinsk Fedtmasse, hvori der ikke findes Salt. — Det besynderlige Stof, der er kjendt under Navnet

Mosesmør, er blevet funden i store Mængder i Irland. Dets Oprindelse er lidet kjendt, og Aarsagen til, at det er bleven begravet i Tørvemoserne, er endnu en Gaade. Udseendet viser en fast, gullig-hvid Fedtmasse, der minder om Spermacet, og det var altid pakket i Træfoustager. — Lignende Stof er fundet i Skotland og Finland.

Arthur Young skriver i 1763 om de irske Køers store Mælkeydelse og hævder, at de engelske Køer ikke give saa megen Mælk som de gamle irske Køer, der give 4—6 Pd. Smør om Ugen. Og giver en Ko mindre end otte Quarts (c. 16 Pd.) Mælk daglig, kasseres den overalt af Mælkeforpagterne. Som Exempel angiver han, at en Landmand havde tre Kerry Køer, der fra Maj til September ugentlig gav 24 Pd. Smør. — Samme Forfatter beskriver de forskellige Mælkeribrug i Irlands forskellige Egne. Saaledes fortæller han, at der i Grevskabet Wichlow blev opdrættet en stor Mængde Lam for det dublinske Marked, og Mælkeproduktionen blev benyttet til »Patning for Lam«. Endog 40 sh. betaltes for Stykket af Lam, der vare fedede ved Ko-Mælk ved Siden af Faarets Mælk. Lammene bleve tvungne til at fortære store Mængder af Komælk, og efter det Antal af Køer at dømme, hvis Mælk siges at være benyttet til Fedning af Lam, maa det have været et enormt Kvantum Mælk, der har været anvendt paa denne Maade.

Det sydlige Irlands Mælkeribrug var paa Arthur Youngs Tid, for over 100 Aar siden, meget lig de nuværende Forhold dersteds. — Køerne bleve lejede ud til Mælkeforpagterne. Og f. Ex. i Omegnen af Mallow betaltes for Sommeren 50—70 sh. for hver Ko. Der forudsattes, at Køerne gave mindst to Gallons (c. 19 Pd.) Mælk daglig, og Køer med mindre Mælkeydelse kasseredes. Omtrent halvanden Acres Græsland var nødvendig til en Ko. Og Prisen paa Smør var den Gang 38—42 sh. pr. Cnt. — Allerede paa den Tid var Cork og Waterford de vigtigste Pladser for den irske Smøreexport; og det var c. 1770, at

den store Smørbørs blev indrettet i Cork*), der igjennem den lange Periode har havt en altid stor om end noget vexlende Betydning for den hele Smørhandel og Smørproduktion.

I sidste Fjerdedel af foregaaende og første Fjerdedel af dette Aarhundrede har der aabenbar været en meget livlig Udvikling af den irske Smørindustri. Paa den Tid var Udførselen fra Irland til England i stadig og stærk Stigen, medens den 1790 beløb sig til 198,149 Cwt., 1810 var 303,586 Cwt., var den 1825 endog 422,883 Cwt. Og irsk Smør udførtes samtidig i store Mængder til fjerne Lande, f. Ex. Vestindien, hvor det saltede irske Smør var meget efterspurgt paa Grund af dets store Holdbarhed.

Med disse gunstige Forhold fra Aarhundredets Begyndelse for Øje skulde man, naar man seer hen til Udviklingen, de andre evropæiske Mælkerilande have gennemgaaet i de sidste to Menneskealdr, vente nutildags at finde langt bedre Tilstande og et langt mere udviklet Mælkeribrug i Irland, end Tilfældet tilnærmelsesvis maa siges at være. Grundene til de nuværende kummerlige irske Forhold ere mange forskellige; men de ere utvivlsomt hovedsagenlig at føre tilbage til den store Hungersnød i Midten af dette Aarhundrede og de fortvivlede politiske Stridigheder. Til Belysning af dette Forhold tjener f. Ex. et lille Uddrag af Irlands landøkonomiske Historie i Easons Almanac for 1887:

»Den nuværende Tilstand af Irlands agrariske Spørgsmaal skriver sig fra Hungersnøden. Da begyndte Tilstande og nye landøkonomiske Forhold, der stærkt opfordrer os til omhyggelig at stille os klart for Øje og tage under Overvejelse de politiske og økonomiske Forandringer, der have fundet Sted i de sidste 10 Aar. Kun faa af de Mange, der skrive om det »irske Landspørgsmaal«, tage tilbørligt Hensyn til Lan-

*) Se »Smørmarkederne i Cork og Kjøbenhavn« af Grosserer Poul Rützw. T. f. L. 1887. S. 273—281.

dets økonomiske Historie, som belyser og forklarer mange af de Vanskeligheder, de irske Land-Reformer have mødt.

Indtil Midten af sidste Aarhundrede var Irland næsten udelukkende et Græsland, hvorom Digteren Spencer i Slutningen af det sextende Aarhundrede skriver: »det er en udmærket Jordbund for Kvæg og særlig skikket for Opdræt, men for Korn egner det sig af Naturen slet ikke.« Denne Tilstand hidrørte dels fra de naturlige Forhold og dels fra Uvidenhed og daarlige Regjeringer. Og Landet var kun tyndt befolket. Midt i det syttende Aarhundrede var der kun $1\frac{1}{4}$ Million Indbyggere paa den 1530 □ Mile store Ø. Hundrede Aar senere var der c. $2\frac{1}{2}$ Mill. Mennesker. Og da (midt i det attende Aarhundrede) begyndte en stor økonomisk Forandring, idet Irland hurtig gik over fra at være et Græsland til at blive et agerdyrkende Land. Hovedaarsagen til Forandringen var den forøgede Efterspørgsel efter Fødevarer i England, hvor Opdagelser og Opfindelser havde sat frisk Liv i Industrien og ført til en hurtig Forøgelse af Befolkningen. Kornlove og europæiske Krige forøgede de gunstige Betingelser, og det irske Parlament fremskyndede Forandringen. Tidernes fremadskridende Tilbøjelighed anerkjendtes og ad Lovgivningens Vej opmuntredes Agerdyrkningen paa kunstig Maade f. Ex. ved at begunstige Exporten af Korn. Tipperary og Limerich's rige Græsgange bleve brækkedo op, og Befolkningen tiltog med umaadelig Hurtighed. 1792 naaede den 4 Mill., og 1805 var den voxet til næsten $5\frac{1}{2}$ Mill. Men Befolkningen stod i social Henseende meget lavt. Kartofflerne gav Overflødighed af Føde; men de andre nødvendige Betingelser for et civiliseret Liv vare i Virkeligheden ikke til Stede. Forskjellige Omstændigheder bevirkede, at Godsejerne forsøgte at forøge Befolkningens Tiltagen, som i 1841 naaede op til 8,200,000; en Befolkning tættere end den paa den Tid fandtes i noget andet Land i Evropa med Undtagelse af Belgien, Sachsen og England.

Hungersnøden, fremkaldt ved Kartoffelmisvæksten i 1846 og følgende Aar, forandrede alt dette og førte til en hurtig Aftagen af Befolkningen og en gradvis Tilbagegang fra Ager-

dyrkning til Græsland. Men Professor Cairnes har paavist, at Indførelsen af Frihandel vilde i sig selv have ført til disse økonomiske Forandringer, selv om en Kartoffelsygdom aldrig var indtraadt. »Alle de afgjørende Omstændigheder i Irlands industrielle Økonomi, som den var i 1846, vare fremkaldte ved Opretholdelsen af Agerdyrkingen, og for det System fældede Frihandelen den uundgaaelige Dom.«

Nu er Irland igjen et stærkt udpræget Græsland, i det Forholdet stiller sig saaledes, at af det hele Areal maa 76 Procent betragtes som dyrket; men deraf ere de 60 Procent Enge og permanente Græsgange, medens kun de 14 Procent er benyttet til Dyrkning af Korn og Kartoffler. Og samtidig med denne Tilbagegang i Jordens Benyttelse er Befolkningen aftagen til at være ikke fuldt 5 Millioner. Stærkest aftog Indbyggerantallet i selve Hungersnødaarene ved Død og Udvandring, men Nedgangen er stadig vedbleven og synes endnu at fortsættes, og Aarsagen dertil er ikke alene Udvandringen; men Statistikken godtgjør, at Ægteskabernes og Fødslernes Antal ere uforholdsmæssig smaa og stadig aftagende; medens alene Antallet af Døde procentvis svarer til Forholdene i andre Lande.«

Jeg maa imidlertid antage, at Udvandringen indirekte ogsaa er Skyld i det forholdsvis ringe Antal af Ægteskaber og Fødsler. Thi i Sommer havde jeg ofte Lejlighed til at se de uhyggelige og hjerteskjærende Scener, der finde Sted paa Jernbanestationer og Dampskibspladser, naar Emigranterne tage Afsked med de tilbageblivende Slægtninge og Venner. Og der viste det sig, at gennemgaaende vare de Bortdragende unge, sunde Mennesker af begge Kjøen, hyppigst mellem 15 og 30 Aar. De Tilbageblivende vare derimod for en stor Del elendige, hylende, pjaltede og fordrukne Individuer, der saa ud til i nær Fremtid at maatte optages paa en af de store Fattiggaarde eller Sindsygeanstalter, som man seer i enhver nok saa lille By.

Det vil føre for vidt her at søge at udvikle de for-

tvivlede politiske Forhold, der nu af Irlænderne selv tillægges den hele Skyld for den bestaaende Elendighed, man nu møder i de fleste Egne, hvor man skulde synes, at der fra Naturens Side forelaa herlige Betingelser for et indbringende Mælkeribrug paa den gode, frugtbare Jord, der de fleste Steder dækker den underliggende Kalksten. — Hovedaarsagen til Striden er, at Irlænderne ikke selv eje deres Jord, men skulle svare Afgift af den til Godsejere, der i Reglen leve i England eller paa Fastlandet. Tidligere har denne Afgift maaske ofte været urimelig høj; men de nu bestaaende Love ere absolut til Gunst for Forpagterne, og disse kunne ikke nu forurettes af Godsejerne, ja ikke engang forulempes af dem, naar de blot selv ville stille deres Sager fornuftigt. Men hos mange af de katholske Irlændere savnes Flid, Sparsommelighed og Renlighed i en saadan Grad, at man umulig hos dem kan vente at finde noget velordnet og produktivt Mælkeribrug. De leve af Kartoffeldyrkning og Svineavl, og selv om de kunne, vil eller tør de ofte ikke betale deres Afgift til Godsejerne, der i mange Tilfælde aldeles raadville se sig berøvet al Indtægt af deres retmæssige Ejendomme. Hvor man træffer Protestanter og særlig Skotter, er i Reglen baade Jorden og Besætningen i god Orden og ofte meget produktiv; men de fleste Steder er det ikke raadeligt for Fremmede at give sig i Lag med Jordens Dyrkning; thi de katholske Irlændere betragte sig som Jordens retmæssige Ejere og ville for enhver Pris forhindre, at andre faa Fordel af, hvad de mene at have Hævd paa. Talrige Exempler kunne fremføres til Oplysning om dette Forhold, jeg skal indskrænke mig til et.

Fra 5te til 8de August boede jeg paa Jernbanehotellet i Killerney for der at overvære et Grisemarked den 6te og et Kvægmarked den 8de, og samtidig gjorde jeg daglig lange Fodture i det omliggende Grevskab, Kerry. Dette udgjør den sydvestlige Halvø af Irland og er noget af det mest bjergrige og daarligste Land, der findes paa Øen. Det er en vidunderlig smuk Egn, der besøges særlig af

amerikanske Turister, men paa Grund af den noget af-sides Beliggenhed og de meget lave Afgifter (0—5—10 Kr. pr. Td. Land), der altid have været almindelige dér, har Egnen i mindre Grad været Skuepladsen for de politiske Kampe end de mere frugtbare Grevskaber. — Paa min Vandring ud til en Landsbyskole en dansk Mil Nordøst for Byen, forbausede det mig at se mange forholdsvis vel vedligeholdte Huse, hvis omliggende Marker for en Del vare dyrkede. Skolen var et stort, grundmuret Hus med to rummelige Klasseværelser, men der undervistes ikke, fordi det var Lørdag. Talrige Politikonstabler færdedes paa Vejene med Karabinen i Arm, men Beboerne saa nogenlunde fredelige ud. Paa smaa, tohjulede Vogne, forspændte med et Æsel eller en Mule, førtes de forskellige Produkter til Byen, og pudsigt var det at se de mange smaa Forpagtere med høj Hat, aaben Vest, Spidskjole og Knæbenklæder spadserere til Marked med deres Gris, som de havde bundet et Reb om det venstre Bagben. Da Skolelæreren allerede var gaaet til Markedet, kom jeg til at tale med en anden Mand, der ogsaa skulde til Byen, og som jeg saa fulgtes med. Da han hørte, at jeg var dansk og interesserede mig for Mælkeribruget, fik han snart Munden paa Gang. Først vilde han tale om Gladstone og spørge mig ud om vore politiske Forhold; men snart fik jeg ham til at fortælle mig om de stedlige Landbrugsforhold. Og da jeg udtalte min Forundring over her i denne bjergrige og magre Egn at se saa mange beboede og velvedligeholdte Huse, sagde han, at nu vilde snart ogsaa denne Egn blive øde*), thi nu vare de blevne tvungne til at slutte sig til Agitationen (det forbudte, men nu mest indflydelsesrige og virksomme politiske Selskab, hvis vigtigste Opgave er at fratvinge Godsejerne al Ejendomsret ved at berøve dem enhver Indtægt af Jorden).

*) Som Bladene have meddelt, har Grevskabet Kerry i Efteraaret 87 og denne Vinter været Skuepladsen for de mest rædselsfulde Voldshandlinger med Mord og Brandstiftelser.

Han pegede paa en Ejendom, hvorom han fortalte mig, at der var for faa Dage siden Forpagteren bleven sat ud, fordi han i tre Aar ingensomhelst Afgift havde betalt. Og der var nu indsat en ny Forpagter, en tidligere Frøhandler, der boede der alene med to Politikonstabler, hvoraf stadig den ene maatte holde Vagt ved Huset og den anden følge med Manden, naar han gik i Marken for at se efter Kvæget; thi han vidste, at han intetsteds var sikker; og havde han ikke Politikonstablerne, vilde han allerede være bleven skudt; nu kunde han vente, at Gaarden vilde blive brændt af over Hovedet paa ham, og saa vilde Jorden komme til at ligge øde. Agitationen skulde nok besørge det; thi nu var den bleven virksom dør paa Egnen. Han selv boede paa det tilstødende Gods og havde en Ejendom paa 45 Tdr. Land, hvorpaa han holdt en Hest, et Æsel, 8 Køer og en Del Kalve, og hvoraf han hidtil havde svaret 15 £ (c. 6 Kr. pr. Td. Land), og han havde en udmærket flink Godsejer (a tip-top of a landlord), men han havde ligesom de andre nu maattet forpligte sig til ikke mere at betale Godsejeren Afgiften*), men lade denne tilflyde Agitationens Kasse, og han nævnte flere Godsejere, der skulde ruineres derved, at Agitationen forbød de omboende Forpagtere at sende deres Kvæg til Græsning paa de nu fuldstændig ubenyttede Ejendomme, hvor det heller ikke kunde nytte, om Godsforvalteren lod Græsset gjøre til Hø, da det saa vilde blive brændt om Natten, inden Auktion kunde finde Sted. — Senere paa Dagen traf jeg paa Markedet Skolelæreren, hvis Fremstilling fuldstændig stemmede overens med den anden Mands, Skolelæreren var en yngre Mand, var totalafholdende og syntes ret arbejdsom. Selv havde han forpagtet en lille Ejendom, hvoraf han hidtil havde betalt c. 5 Kr. pr. Td.

*) Ved Slutningen af 1885 indestod i irske Banker c. 33 Mill. £. Og en stor Del af denne Kapital tilhører irske Forpagtere og vil, naar Lejligheden bliver god og Konjunkturerne gunstige, kunne benyttes til Kjøb, Opdyrkning og Forbedring af Land.

Land, og han havde »ligesom de andre maattet slutte sig til Agitationen.«

En stor Mængde Ejendomme bleve ledige i Hungersnødaarene, og mange ere blevne det, fordi Forpagterne dels ere blevne drevne ud fra dem og dels frivillig ere emigrerede. Og Husene ere snart blevne brændte af, eller Taget og Skorstenene ere revne ned af Godsforvalterens Folk, naar der ikke har været Udsigt til igjen at faa Huset beboet. Brugeren eller Ejeren skal nemlig svare en Skat af hvert Ildsted, og derfor kan det ikke betale sig at lade det staa ubenyttet. Endvidere nedrives Husene ofte, fordi Godsejeren kun ejer Jorden, men Bygninger og alt andet tilhører Forpagteren; bliver denne sat ud, maa Huset gjøres ubeboeligt for at forhindre ham i atter at tage Ejendommen i Besiddelse. Paa store Strækninger f. Ex. mellem Dublin og Kildare og endnu mere længere Syd paa til Waterford, seer man Snese af Ruiner af Landejendomme. Og man maa uvilkaarlig tænke paa Beskrivelserne fra den sorte Pests Tid ved at se f. Ex. store Møller med deres enorme Vandhjul staa ubenyttede hen og kun møde et Par Politikonstabler, der med opmærksomt Øje se efter, hvad Vej man gaaer. Møllerne ude paa Landet ere overflødige. Byerne tage indisk Hvede, og de tidligere irske Kornagre gro til med Ukrud. F. Ex. i Omegnen af Kildare kan man gaa halve Timer og ofte længere uden at træffe noget beboet Hus. Talrige Hegn inddele den frugtbare Jord i en stor Mængde smaa Marker, hvoraf mange synes stærkt at trænge til at blive drænede eller udgrøftede. Og indenfor Hegnene sees ofte ikke et eneste Kreatur. Ukrudtet faaer Lov at blomstre, bære Frø og brede sig.

Nærmere beseet viser det sig, at Hegnene aabenbart hyppig have været Arnestederne for Ukrudet, der derfra breder sig, kvæler Græs og Kløver og til Slut dækker hele Marken. Og underligt er det her at se en Mark tilgroet med Bregner, en anden med Christtorn og Enebær, en tredie fortrinsvis med Siv, en fjerde med Tidsler o. s. v.;

men det mest karakteristiske Ukrud er dog Eng-Brandbæger (*Senecio Jacobæa*, irsk Ragwort), som intet Kreatur rører, og Tornblad (*Ulex europæus*, irsk Gorse eller Furze), der nogle Steder dyrkes som Foderplante og afhugges hver Vinter, men som overladt til sig selv hurtig bliver en indtil et Par Alen høj, stærkt grenet, grov Busk med skarpe Torne, spidse Blade og talrige gule Blomster og uldhaarede Bælge. — Saaledes tilgroet med Ukrud kommer en stor Deel af det i permanent Græs liggende Land til at være næsten aldeles uproduktivt, og mere eller mindre danne de fleste irske Græsmarker en skjærende Modsætning til de omhyggelig passede hollandske og belgiske vedvarende Græsgange, hvor, som jeg kort Tid forinden havde seet paa Højsletterne omkring Herve, Øst for Liège, ikke en Ukrudplante taales og Gjødningen daglig spredes.

Efterhaanden som Landboerne gaa bort, og Markerne komme til at ligge ubenyttede, aftager ganske naturlig ogsaa Kreaturerne Antal. 1872 fandtes paa Irland 1,551,784 Malkekøer, 1878 var der 1,484,238, men i 1886 fandtes kun 1,418,726. Irland maa nu saaledes antages at have netop dobbelt saa mange Malkekøer som Danmark, hvor Antallet er noget over 700,000.

Tidligere fandtes flere specielle irske Kreaturer, saaledes foruden Kerrykvæget baade en kullet og en langhornet. Men i hele dette Aarhundrede har Krydsning funden Sted i vid Udstrækning. Og nu for Øjeblikket er den langt overvejende Del af de irske Kreaturer en heterogen Blanding af Korthorn, Ayrshire, langhornet og hollandsk Kvæg. De fleste Individer ere ikke specielt udprægede Malkedyr, men gennemgaaende er det velbyggede, krydsbrede og ret store og kraftige Kreaturer. Men Hud og Haarlag er i Almindelighed grovt, hvad der naturlig hidrører fra den Omstændighed, at de fleste Besætninger gaa ude paa Græs hele Aaret og selv om Vinteren, i det mindste flere Timer daglig. Stalde, som vi have dem, findes kun meget sparsomt; de fleste Kohuse

ere kun at betragte som Skure eller Halvtage, hvorunder Kvæget kan søge Ly mod Regn og Sne. Paa Marken gaa til enhver Tid Kreaturerne løse; jeg har ikke seet en Ko tøjret paa Irland. Og man seer stadig Slagtere og Handelsfolk drive endog Tyrene løse gennem Byerne til Markedspladser og Udskibningssteder.

Nu er Kerrykvæget den eneste originale irske Kvægrace. Som Navnet antyder, hører den hjemme i Grevskabet Kerry, den sydvestligste Deel af Irland. — Kerrykoen er omtrent paa Størrelse med de smaa sort-brogede Bretonkøer i det vestlige Frankrig. Og den gennemsnitlige levende Vægt er vistnok snarere under end over 450 Pd. De fleste ere sorte, men nogle ere ogsaa røde og enkelte brogede. Det er ret typisk Bjergkvæg med kraftige Ben og livlige Bevægelser. De siges at give forholdsvis baade megen og god Mælk og ogsaa at være lette at fede. Men de voxe langsomt. De tre Aar gamle Dyr ere ikke udvoxede. Haarlaget er meget grovt og ofte noget krøllet eller filtet. Men Dyrene komme heller aldrig i Hus, de maa baade Vinter og Sommer søge deres Føde paa Bjergene og de aabne Marker. Paa Markedet i Killarney saa jeg flere Hundrede, der aldrig havde været under Tag og aldrig havt Reb paa, som nu vare drevne til Marked, fordi der i den tørre Sommer ikke var Føde til dem paa Bjergene. De vare mærkelig tamme, ja næsten kælnede og gennemgaaende i middelmaadig Foderstand.

I lange Tider har denne lille Kvægrace været saa temmelig upaaagtet udenfor sin Hjemstavn, men i de seneste Aar gjøres der forskjellige Bestræbelser for at skaffe den Anerkjendelse og Udbredelse. Og dette er Tilfældet ikke alene paa Irland, men ogsaa i England, hvor The Royal Agricultural Society til sine aarlige Dyreskuer nu har en speciel Gruppe for Kerrykvæget. Den lille sorte Ko er Gjenstand for mange Lovtaler og kaldes »den fattige Mands bedste Ven«. Racens bedste og mest fremtrædende Egenskab synes at være Haardførhed; men hvor

ikke de lokale Forhold stille særlig store Fordringer i saa Henseende, synes der mig ikke at være nogen Grund til at indføre den, da den altid maa kaldes grov og i hvert Fald efter Udseendet at dømme i Mælkeydelserne maa antages at staa langt tilbage for andre smaa Racer som Bretonkvæget, Telemarkskvæget og det hvide, kullede Jemtelandskvæg fra det nordlige Sverig.

En i høj Grad medvirkende Grund til, at Irlands Kobesætninger indskrænkes saa stærkt, angives almindelig at være den, at det stadig bliver mere og mere vanskeligt at faa Mælkeripersonale. Saavel Malkning som Mælakens Bearbejdning udføres paa Irland af Kvinderne, og i Reglen deltage Mændene slet ikke i det Arbejde. Men de unge og mest arbejdsdygtige Kvinder gaa til Nordamerika, og særlig synes der at være stor Mangel paa Malkepiger, ikke mindst fordi de, der findes, ere saa uduelige. Almindeligt er det, at de kun ville malke 6—7 Køer hver.

Ligeoverfor Mælkeribrugets store Fordring paa Flid, Orden og Renlighed kunne de fleste irske Kvinder ingenlunde gjøre Fyldest. Mange af dem ere saa modbydelig svinske, at vi her i Landet heldigvis ville have ondt ved at finde tilsvarende Exempler. Dette Forhold giver sig tydelig tilkjende i de fleste Mælkerilokaler og den hele Mælkeridrift. Ligesom i Danmark saaledes ogsaa paa Irland findes der Kohold af meget forskjellig Størrelse. Særlig i det nordlige Irland skal Flertallet af Forpagtere kun have 3—4 Køer; men i det sydlige Irland er det meget almindeligt at træffe Besætninger paa 50—80 Malkekøer. Staaer det daarlig til med Staldene, kan Forholdet ofte siges ikke at være meget bedre med Mælkestuerne og hvad dertil hører. En stor Mængde af de mindre Forpagtere har slet ingen specielle Mælkerilokaler; men selv i Bedrifter med 30—40 Køer saa jeg ofte saavel Lokaler som Inventar i høj Grad mangelfulde. Dette hidrører vistnok for en Del fra det endnu bestaaende aparte Forhold, at »Køerne forpagtes for et Aar«. Prof. Scheldon beskriver dette Forhold saaledes: »I det sydlige

Irland er det almindeligt, at Ejerne af Malkekøer, som ikke selv ville have Ulejlighed med Mælkeribruget eller ikke have dueligt Personale, lejer deres Køer ud for et Aar ad Gangen til Mænd, hvis Kone eller Døtre kunne paatage sig Arbejdet. Den aarlige Afgift af en Ko er 9—11 £, og Mælkeforpagteren kan i Almindelighed derved have en Indtægt af 3 £ pr. Ko. Ejeren leverer Hø og Strøelse og overlader Forpagteren Jord til Kartofler og undertiden lidt Hvede og Havre, og Forpagteren har Ret til at holde Svin paa Affaldet. Aaret begynder ved Nytaar, og enhver Ko, af hvilken der betales Afgift, maa kælte før Midten af Maj. De fleste Køer kælte mellem 25de Marts og 1ste Maj.

De fleste Steder jeg besøgte, var det imidlertid Gaardens Forpagter, der ogsaa selv drev Mælkeriet, men selv der vare Forholdene ofte meget primitive. Gulv og Loft lode ofte meget tilbage at ønske i Mælkestuerne, hvor Flødeafsætningen foregaaer i flade Kar af forskjellig Art. Smukke, malede Træbøtter, saaledes som de bruges i hollandske Mælkerier, saa jeg aldrig, men derimod vel grimme og daarligt lavede Bøtter, runde Blikfade og brændte Fade, ligesom ogsaa nogle talte om Glasfade; men mest karakteristiske vare nogle store, firkantede Bakker af Træ, som indvendig vare beklædte med Bly; de vare ofte noget større og en hel Del dybere end vore destinonske Fade, og ligesom disse vare de stillede paa en Fod eller et Stativ. I det nordlige skal det være almindelig at kjærne Mælk, men i det mere udprægede Mælkeridistrikt i Sydirlend kjærnes næsten udelukkende Fløde. Regelmæssig og velledet Syrning og daglig Kjærning er en stor Sjældenhed. Naar Flødetønden er fuld, kjærnes der; men en stor Tid af Aaret skeer det kun en Gang eller to om Ugen. Inventariet er gennemgaaende meget simpelt; mest synes Interessen at dreje sig om Kjærnen. Denne ligner mer eller mindre den normanniske Tøndekjærne, men Meningerne vare meget delte, om den istedet-

for rund skulde være afrundet, trekantet eller ottekantet, eller sidde skjævt paa Omdrejningsaxen o. s. v.

Ikke et eneste Sted saa jeg et Ostekar eller noget-somhelst Redskab til Brug ved Ostetilvirkningen. At Mælk kan bruges til Fremstilling af Ost syntes fuldstændig upaaagtet af de irske Landmænd og Mejersker. Hvor man i Byerne spiste Ost, var det indførte fede Varer, hyppigst af amerikansk Oprindelse.

Den skummede Mælk og Kjærnemælken anvendes til Føde for Kalve og Svin, og af begge Slags findes der mange paa Irland. Svineholdet spiller dèr en mere betydelig Rolle for Befolkningen end noget andet Sted, jeg hidtil har besøgt; men derom mere senere. Særlig i den nordlige Deel af Landet er det en aldeles forbavsende Mængde Kalve, der aarlig tillægges, ikke alene Kviekalve, men ogsaa Studekalve, hvoraf et stort Antal som aargamle opkjøbes til Græsning i de sydlige Provinser og senere som Fedestude gaa til de engelske Markeder eller som halvfede til de engelske Forpagtergaarde for at fedes færdig paa Turnips og Linkager. — Men ogsaa i de mest udprægede Mælkeriegne i de sydlige Provinser er der et forbausende stort Tillæg, hvad der for en Del er afhængig af det Forhold, at de irske Malkekøer almindelig i en forholdsvis ung Alder fedes og sælges, saaledes at stadig et stort Antal Kvier finder Anvendelse som Indskud i Malkebesætningerne. Medens vor Overskudsudførsel af stort og smaat Kvæg ikke naaer op til 100,000 aarlig, exporteres der fra Irland til Storbritanien 6—700,000 Stk. Kvæg aarlig, hvilket jo er forbausende meget, naar der sees hen til, at Malkekøernes Antal paa Irland kun er dobbelt saa stort som hos os.

I ikke ringe Grad maa Irland saaledes siges at være et kvægopdrættende Land; men der er ingen Ledelse og Plan i det, og i Reglen er det aldeles vilkaarlige Krydsninger, der foretages. Om Sommeren holdes Kalvene gennemgaaende ret godt, og en Del fedes ved Tilskud af Majsmel og sælges inden Vinteren; men den største

Mængde kommer til i Regn og Blæst at søge Føden paa Markerne og f. Ex. i Februar og Marts 1886, da der var falden en Del Sne, saa jeg mange Steder Hundrede 9—12 Maaneder gamle irske Kalve paa Markederne i London i ligefrem ynkelig Foderstand. Forpagterne drage ikke Omsorg for som Schweizerhyrderne at have tilstrækkelig Hø i Tilfælde af langvarig Snelæg, Kraftfoder anvende de kun i meget ringe Udstrækning, og den tidligere nævnte Tornblad (Gorse), der dyrkes som vedvarende Foderplante (som Luzerne hos os) og holder sig frisk om Vinteren, gaaer i Reglen med til Hakkelse til de forhaandenværende Malkekøer.

Den engelske Regjering har allerede i dette Aarhundredes Begyndelse søgt at forbedre Forholdene paa Irland, men har ikke formaaet at overvinde Vanskelighederne. Det var Regjeringen, der af sig selv 1829 gennemførte Katholikernes Ligestilling med Protestanterne. Og det var den, der 1831 grundede det saakaldte »nationale« Skolevæsen, fælles for alle Troesbekjendelser, hvilket efterhaanden trods det katholske Præsteskabs Modstand har vundet stor Udbredelse. De »nationale Skoler«, der nu findes hele Landet over, svarer til Almue- og Borger-Skoler i andre Lande, og Resultatet af deres Virksomhed er, at den yngre Del af den nuværende Befolkning i mange Henseender har ligefrem forbausende gode Kundskaber. Talrige Exempler traf jeg paa, at f. Ex. Forpagterkonerne, der fodrede deres Kalve, havde gode Begreber om de forskjellige elementære Fag, Dyrenes Ernæring, Gjødningens Betydning o. s. v., og de kunde baade Geografi og Historie. Der er vistnok ikke mange danske Bønder, der vide saa god Besked om Irland, som de fattige irske Landboere om Danmark. De kjendte helt godt vor Kongeslæggt, det attende Aarhundredes Landboreformer o. s. v., og stadig fik jeg det Spørgsmaal, om det virkelig var sandt, at Vinteren hos os var saa stræng, at vi maatte holde Køerne paa Stald det halve Aar, og altid vilde de have Forklaring paa, hvorledes Vintermælkeproduktion kunde betale sig. De vidste, at

vore Køer kælve om Efteraaret, og at vi fodre meget med Korn; men at det kunde betale sig, troede de ikke.

Men ikke nok med, at man har søgt at bibringe Børnene almindelige Skolekundsaker, man har ogsaa søgt gjennem de nationale Skoler at fremme et rationelt Landbrug ved at give Børnene Undervisning i de vigtigste Grene deraf; men de irske Tilstande synes at være et Exempel paa, at Oplysning ikke er tilstrækkelig til at bringe Velstand og Lykke hos et Folk, hvor Opsætsighed, Dovenskab og alle Udskejelser findes i stort Maal. Allerede for tyve Aar siden skrev Prof. Thomas Baldwin sin første Vejledning i praktisk Landbrug specielt til Brug for de irske nationale Skoler. Denne ældste Udgave kjender jeg ikke; den jeg har havt Lejlighed til at gjøre mig bekendt med, og som jeg fik af den førømtalte Landsbyskolelærer ved Killarney, er fra 1886. Det er en Bog paa 222 Sider med adskillige gode Tegninger af Foderplanter, Maskiner o. s. v. Først behandles Markens Afgrøder, dernæst Besætningen, Jordbund og Gødning, Landbrugsredskaber og endelig Driftsplan og Ledelse for store og smaa Landbrug.

Under Afsnittet om Besætningen indtager Mælkeribruget en fyldig Plads, og omend noget af det, der fremsættes, efter danske Begreber er fejlagtig, f. Ex. at Luftens Ilt under Kjærningen destruerer Fedtkuglernes Hinder og derved frigjør Smørret, synes det gennemgaaende at være en god Fremstilling af de vigtigste Regler. Der advares saaledes imod at lade Mælkens Flødeafsætning foregaa i Sovekamrene. Manglerne ved Lergulve paavises. Der forklares, hvorfor Mælkestuen skal vende mod Nord, og at Straatag er meget anvendeligt, men at der i saa Tilfælde maa være Træloft, for at ikke altfor meget Snavs skal falde i Mælken. Det tilraades, at mindst et af Vinduerne maa være forsynet med Hængsler, saaledes at det kan lukkes op. Der paavises, at det er farligt at lade Flødeafsætningen foregaa i Blykar, fordi der kan dannes giftige mælkesure Salte. De forskjellige Kjærner beskrives. Der gives Regler for Benyttelsen af Lactometer og Hydrometer. Nødvendigheden af at malke Koen ren forklares. Ligesaa Betydningen af tidlig Skumning for Smørrets Kvalitet.

Smørrets Udvaskning og senere Tilsætning af Salt, Sukker og Salpeter gennemgaaes og m. m.

Saavidt jeg har kunnet bringe i Erfaring, er dette et aldeles enestaaende Tilfælde, at der saaledes gives systematisk Undervisning i de vigtigste Landbrugsfag til Landsbyskolebørn, og derfor skal jeg give de fyldigst mulige Oplysninger om de herhen hørende Forhold.

Under Irlands nationale Skolevæsen er en Afdeling specielt for Landbrugsfagene, og Direktør derfor er Prof. Thos. Carroll, der hyppig er paa Inspektionsrejser til Skolerne, og som har Embedsbolig paa og er Direktør for »Albert National Agricultural Training Institution« i Glasnevin ved Dublin. Programmet, hvorefter der arbejdes, er af følgende Indhold:

Almindelige nationale Skoler. I alle Landsbyskoler er Undervisningen i Landbrugsfagene tvungen for Drengene; for Piger er det en frivillig Sag.

Landbrugs- og Havebrugs-Skoler. Disse bestaa af Albert Model Farm i Glasnevin og Munster-Skolen ved Cork og almindelige Landsbyskoler med tilhørende Landbrug eller Havebrug.

Ved Glasnevin-Skolen er der Adgang for tre Klasser af Landbrugselever, nemlig:

I. Mandlige Landbrugselever, et otte Maaneders Kursus fra 1ste Marts til 31te Oktober.

II. National-Lærere, sex Ugers Kursus, der begynder 1ste Maj, 1ste Juli og 1ste September.

III. Kvindelige Mælkerielever, sex Ugers Kursus, der begynder 6te November og 7de Januar.

Saavel mandlige som kvindelige Elever faa Kost, Logi, Vask og Læggehjælp paa Skolen.

I. De mandlige Landbrugselever have dels fri Adgang og ere dels betalende. Til fri Undervisning udvælges aarlig 25 unge Mennesker ved de forskjellige Skolers aarlige Examen i Januar. Klassen staaer aaben for alle flinke unge Mænd paa Irland. Udnævnelsen forestaaer Prof. Carroll og Distriktsinspektørerne ved National-Skolerne. For at faa Friplads skulle de unge Mennesker (mindst 14—15 Aar gamle)

ved National-Skolernes Examen klare sig tilfredsstillende i Læsning, Arithmetik, Bogføring, Mathematik og Landbrugslære. De betalende Elever maa godtgjøre at have tilstrækkelige Forkundskaber og bringe skriftlig Erklæring om god Opførsel, Sundhed o. s. v. og forudbetale 15 £ for Kursuset. Unge Mennesker, som bo udenfor, men i Nærheden af Skolen, kunne i begrænset Antal deltage i Undervisningen mod forud at betale 4 £.

II. National-Lærere og særlig saadanne, som have Landbrug knyttet til deres Skoler, kunne blive optagne paa Skolen til 6 Ugers Kursus, og mindst tre saadanne afholdes hver Sommer, for at sætte dem i Stand til at tilegne sig et fuldstændigt Kjendskab til Indholdet af Kommissionens Vejledning i Landbrugslære (Prof. Baldwin's før omtalte Bog), og for at give dem Lejlighed til at blive praktisk bekendte med de forbedrede Systemer af Landbrug og Havebrug. Medens en Lærer deltager i disse Kursus, vil Løn og paaløbende Udgifter erstattes ham, forudsat at hans Skole holdes aaben af en dertil kvalificeret Medhjælper eller er lukket paa Grund af en regelmæssig Ferie, som i dette Tilfælde kan forlænges to Uger. Og Lærerne faa efter Regning Rejsegodtgjørelse til og fra Skolen.

III. Mælkeriskolen. Unge Kvinder kunne optages paa Glasnewin for at blive underviste i Mælkeribrug. Medens disse Kursus vare, komme alene unge Kvinder til at bo paa Skolen. De ville altid være under Tilsyn af en erfaren Forstanderinde. Royal Dublin Society støtter Skolen ved at udsætte Belønninger, skaffe fri Rejse for Elever o. s. v. Undervisningen omfatter:

a. Pricipperne for Fodring af Køer, Kalve, Svin og Fjerkræ og Behandling af Mælken og dens Produkter.

b. Det praktiske Arbejde i Mælkeriet, saavel Smør- som Ostetilvirkningen for store og smaa Kohold, og saavel ved forbedrede Maskiner og Redskaber, som efter ældre Fremgangsmaader.

c. Tre Dage om Ugen gives Undervisning i Regning.

Skolen er forsynet med de nyeste Apparater og har

Mælkerisystemer passende for de forskjellige Størrelser af Landbrug. Betalingen for et Kursus er 3 £, der erlægges forud.

En speciel Klasse med Undervisning, som angivet under a og b, er nu ogsaa oprettet for at give unge Mænd Lejlighed til at blive bekendt med de nye Mælkerisystemer.

Munster-Skolen har to Afdelinger, nemlig for Landbrug og Mælkeribrug, og Undervisningen er som angivet henholdsvis under I og III for Glasnevins Vedkommende; her varer dog Kursuset i Mælkeribrug i to Maaneder og gjentages tre Gange aarlig.

Men dernæst er der ogsaa Undervisning i Mælkerilære for Eleverne i de nationale Skoler. For at Kundskaber til Mælkeribrugets Principper maa kunne bibringes de kvindelige Elever i de nationale Skoler, hvor Forholdene ere passende derfor, er det bestemt at udbetale Pengepræmier til Elever, der gjøre god Fremgang i Faget. Et Mælkeri maa være i Virksomhed tæt ved Skolen og være forsynet med passende Inventar. Der maa holdes i det mindste fem Køer. Eleverne ville periodisk blive examinerede i Theori og Praxis.

Glasnevin-Skolen besøgte jeg den 30te Juli, men traf ikke Prof. Carroll hjemme. Det er en 40 Aar gammel Undervisningsanstalt. Mælkeriet er et helt Museum med en stor Mængde Redskaber og Maskiner, og som Undervisningsmateriel er der et vel drevet Landbrug, der er inddelt som tre Ejendomme af forskjellig Størrelse hver med sine Bygninger. Paa den mindste Lod var der gennemført Staldfodring. Tilsammen var der c. 50 Køer. Paa selve Skolen var der en særdeles velindrettet Svinestald med tilhørende Plads, og der var en meget smuk Besætning af Yorkshiresvin.

Munster-Skolen, c. en dansk Mil Vest for Cork, besøgte jeg den 10. August. Den staaer under Prof. Carroll's Tilsyn, men bestyres af Mr. Andrew Smyth, som syntes at være en intelligent og kundskabsrig Mand, og saavel den meget store Skolebygning som det tilhørende Landbrug var i monsterværdig Orden.

Der har saaledes været gjort en Del fra Regjeringens Side for at forbedre Forholdene fra Grunden af ved at søge at indvirke paa den opvoxende Ungdom; men have Bestræbelserne hidtil kun viist saa sparsomme Frugter, hidrører dette vel for en Del derfra, at, hvor saa væsentlige Nationalfejl skulle bekæmpes, der strækker en saa overfladisk Uddannelse ikke til som et Kursus paa 6—8 Uger i Virkeligheden maa siges at være. Flid, Orden og Renlighed er vel nok nogle af de Egenskaber, der ere vanskeligst at bibringe Folk, der hidtil have været blottede for dem.

Fremskridtene paa Mælkeribrugets Omraade i andre Lande have dog ingenlunde været upaaagtede paa Irland. I 1879 sendte det irske Royal Agricultural Society en Kommission til Fastlandet, bestaaende af Canon Bagot, Mr. Jas. Robertson (Frøhandler) og Mr. Dawson Milword (Godsforvalter). Og af disse tre er det særlig Canon Bagot, der har udfoldet en ret betydelig Virksomhed. Han er protestantisk Præst og boer paa Fontstown Glebe et Par danske Mil fra Kildare. Ledsaget af Cand. polyt. Harald Faber, der var stødt til mig i Dublin, gik jeg der ud en Søndag Morgen og kom til at overvære Gudstjenesten. Det er en ret frugtbar Egn, der nu er yderst tyndt befolket, ja næsten forladt, saa Canon Bagot kan udstrække sin Virkelyst udover sin gejstlige Gjerning, og det gør han i stor Udstrækning. Ligesom »Fader Schatzmann« i Schweiz er han utrættelig til at færdes vidt omkring endog udenfor Irlands Grænser. Ofte tager han bort om Mandagen og kommer først tilbage til sin Præstegaard Lørdag Middag. Og ikke alene er han en selvskreven Foredragsholder ved alle Landbomøder og Udstillinger, men han opsøger Folk, hvor han veed, de er at finde, ved politiske Møder og a. St. Ogsaa en ret betydelig literær Virksomhed udfolder han, hyppig sees der Bladartikler fra ham, og han har f. Ex. udgivet en Del af sine Erfaringer og Iagttagelser som en lille Bog: *Handbook on Dairy Factories, Creameries and Home*

Dairying, hvilken jeg rigtignok finder temmelig mangelfuld, men som f. Ex. Hollænderne syntes saa godt om, at den ved Landbohøjskolen i Wageningen er bleven oversat og ledsaget med en varm anbefaling af Direktøren.

Canon Bagot har selv et Fællesmælkeri i Dublin, Educational Dairy Co., 14 William Street, hvor en Del af Arbejdet udføres af Elever; og han har særlig virket meget for Oprettelsen af Fællesmælkerier, idet han har ment, det var den hurtigste Vej til Fremskridt, da Fler-tallet af Hjemmemælkerierne vare saa utilfredsstillende, og han kun vanskelig kunde faa den enkelte Forpagter til at indføre Forbedringer.

Allerede 1880 foranstaltede The Royal Agricultural Society ved Udstillingen i Clonmel, at et fuldstændigt Mælkeri blev viist i Virksomhed, ved hvilken Lejlighed Smørtilvirkningen blev forestaaet af en tysk Mejerske. Og senere er enhver Lejlighed bleven benyttet til at fremvise de nyeste Konstruktioner af Centrifuger og Redskaber. I 1881 organiserede Canon Bagot et omrejsende Mælkeri, der paa flere Steder blev viist i Arbejde i Sommerens Løb. En international Mælkeriudstilling afholdtes 1882 i Dublin. Den ovenfor omtalte Munster-Skole ved Cork oprettedes 1880, tidligere end nogen anden i de forenede Kongeriger; og 1885 fik Glasnevin sin Mælkeriafdeling. Men som et Bevis paa, hvor langsomt Fremskridtene ske, kan anføres, at der i Sommeren 1887 kun endnu fandtes 105 Centrifuger i Arbejde, og deraf var kun 43 af Burmeisters store, medens 21 vare Burmeisters smaa og 41 vare Lavals, hvoraf 6 til Haandkraft. Disse Tal fremførtes af Prof. Carroll ved Mødet i Dublin i Sommer, og i Diskussionens Løb fremkom en Doktor med den karakteristiske Udtalelse: at han tidligere havde forsøgt at samle Landmændene og tale til dem, men han var snart kommen efter, at han kun talte for uvillige Øren.

Canon Bagot har i sine Bestræbelser for at indføre Centrifugen til Bearbejdelse af transporteret Mælk

mødt megen Modstand — ikke mindst hos Handelsstanden, som var bange for at miste en hel Del af Forretningen med de talrige Landmænd, idet det viste sig, at de oprettede større Mælkerier altid skyndte sig at sælge deres Produkter direkte paa det engelske Marked. Og mere end en irsk Smørhandler søgte at overbevise mig om, at det var absolut fordelagtigt for Forpagterne hver for sig at bearbejde sin Mælk.

En af det irske Smørs værste Fejl er, som enhver irsk Smørexportør er villig til at indrømme, dets meget store Uensartethed, og for at bøde derpaa oprettes der Smørpakkier (ligesom vi endnu have nogle i Jylland); f. Ex. blev der i Sommer oprettet et i Killarney, men disse synes at føre en underordnet Tilværelse og have ondt ved at bestaa. Store Forventninger udtaltes f. Ex. for faa Aar siden om »Golden Vein Mild-cured Butter Company«, der oprettedes i Mallow; men ved mit Besøg paa Stedet i Sommer eksisterede Firmaet slet ikke længere.

En meget stor Hindring mod Fællesmælkeridrifts Indførelse har her ogsaa været, at Landboerne nu en Gang vare vant til hele Sommeren igennem at have store Mængder Skummetmælk at fodre Kalve med, og det ville de ikke ophøre med; men derfor opstod de saakaldte Creameries, der arbejdede aldeles som Flødemejerierne i Sverig, idet hver enkelt Forpagter selv besørgede Skumningen hjemme, beholdt Mælken og sendte Fløden til Mælkeriet, hvor den særskilt blev kjærnet og dernæst betalt i Forhold til Smørrets Mængde og Godhed. Saadanne Creameries findes endnu paa Irland omend kun faa Steder. Paafaldende er det, at ogsaa i dette Punkt, Kalveopdræt, er det Katholikkerne, der ikke ville forlade det tilvante. Dette saa jeg f. Ex. tydelig i Mallow, hvor jeg besøgte Hr. Kupper, en Schweizer, der tidligere har været knyttet til den i Limerich værende Fabrik for condenseret Mælk, og som nu har startet en ny Fabrik »The National Condensed Milk Co. limited's Factory« i Mallow. I den forholdsvis ret tæt befolkede Egn bo Katholikker og Prote-

stanter imellem hverandre, og med Hr. Kupper besøgte jeg en halv Snes af hans Mælkeleverandører, der næsten alle vare Protestanter, medens flere Katholikker, vi vare inde hos, fordi Fabrikken kunde bruge noget mere Mælk, ikke vilde slutte Akkord, fordi de vilde vedblive med deres Kalveopdræt, og det nyttede aldeles ikke, at Hr. Kupper gjorde dem opmærksom paa, at alt Kvæg og særlig Kalve stadig gik lavere i Pris, — de vilde blive ved det tilvante.

Nu synes imidlertid nogle Steder Fællesmælkerierne at være komne i god Gænge, og enkelte af dem jeg besøgte vare meget store. Dette var saaledes Tilfældet med Clonmel Creamery, der ejes af een Mand. Dennes Søn viste mig omkring, og han angav mig, at de i Juli Maaned daglig havde modtaget henimod 40,000 Pd. Mælk, men havde brugt over 30 Pd. Mælk til et Pd. Smør. — Mælken kjøbtes af 110 Landmænd i en Afstand af indtil halvanden dansk Mil, og mange af Leverandørerne havde over tyve Køer. Mælken betaltes den 2den August med $4\frac{1}{4}$ d. pr. Imp. Gal. (lidt over 3 Øre pr. Pd.) og den skummede Mælk blev taget tilbage til Kalveopdræt til 1 d. pr. Gal. ($\frac{4}{5}$ Øre pr. Pd.), medens den solgtes i Byen til lidt over en Øre pr. Pd. Det blev meget beklaget, at Mælkemængden om Vinteren var saa lille; de havde endog i længere Tid været nede paa 5000 Pd., og højeste Pris om Vinteren havde været $6\frac{1}{2}$ d. pr. Imp. Gal. (s. 5 Øre pr. Pd.) Hele Mælkeriet var temmelig fabrikmæssig indrettet. Skumningen besørgedes ved tre store Burmeister & Wains Centrifuger, og der fandtes en Kjærne fra Bradford i Manchester, der paa en Gang kan levere 700—1000 Pd. Smør. Allerede i Foraaret 1886 saa jeg i Bradfords Værksted den første saadanne Kjæmpekjærne under Arbejde; nu ere allerede adskillige af dem i Brug. Kjærnen, hvoraf jeg har seet en mindre Udgave hos Condensed Milk Company i Cham i Schweiz, maa nærmest beskrives som en stor liggende Cylinder, hvori roterer en Axe med to store Vinger, og ca. $\frac{1}{4}$ af hele Cylinder-

fladen er til at lukke op, saaledes at to eller flere Mejersker samtidig kunne være beskæftigede med at tage Smør op. Fordelen ved Kjærnen skal særlig være, at den fremmer Arbejdet og Smørrets Ensartethed; men hvorvidt den er formaalstjenlig, skal jeg lade staa hen; paa mig gjorde den ingenlunde noget tiltalende Indtryk. Særlig maa det ansees for uheldigt, at Lejerne for den liggende Axe ville forurene Smørret, og med Tiden blive de utvivlsomt utætte.

Clonmel Creamery søgte ligesom de fleste af de andre større Mælkerier, jeg besøgte, at give deres Produkt en saa tiltalende Emballage som mulig. Der benyttedes meget nette lyse Bøgefoustager af forskjellig Størrelse, medens det store Antal af Forpagtere, der hver for sig nedslaa Smør, endnu udelukkende benytte mørke Egefoustager, hvis Baand ikke ere afbarkede.

Det mest velindrettede og mønsterværdige Mælkeri, jeg saa, var ubetinget Middleton Dairy ved Jernbanestationen af samme Navn noget Øst for Cork; det var kaldt tillive af G. Fitzgerald, der er Godsforvalter og selv driver Hovedgaarden (Home-estate Middleton). Hans praktiske Landbrug var det mest velordnede, jeg saa paa Irland, men jeg har ogsaa kun sjælden seet det bedre i andre Lande. Manden er meget berejst (1884 var han i Danmark) og var lige hjemkommen fra Nordfrankrig. Med stor Gjæstfrihed og Imødekommenhed søgte han at sætte mig ind i de derværende Forhold. Han havde selv paa Hovedgaarden en Besætning paa c. 100 Malkekøer, der i Øjeblikket staldfodredes paa Grund af Sommertørken. Og han havde fortrinlige Korthornstyre, indkjøbte fra Mr. Edward bekjendte Malkebesætning i St. Albans. To Aargange Tillæg var særdeles smukt og ensartet. Og paa en fjernere Gaard havde han en ren Kerry-Besætning. Til Vinterbrug dyrkedes i stor Maalestok foruden Rodfrugter baade Tornblad og Kaal, og ved Siden deraf fandt Mr. Fitzgerald det meget økonomisk at anvende indkjøbt Kraftfoder. Malkningen udførtes af Kvinder i propre

Malkedragter, og hver maatte malke tolv Køer. Staldene lode intet tilbage at ønske i Properhed, og paa den store Gaard var alt i priselig Orden.

For paa bedste Maade at udnytte Mælken fra Hovedgaarden og de nærmest liggende Forpagtergaarde, der tilsammen havde c. 700 Køer, var der for et Par Aar siden bleven lejet en stor Bygning umiddelbart ved Jernbanestationen, og der var nu et særdeles hensigtsmæssigt Mælkeri. Skumningen foregik med to af Petersens Centrifuger fra Hamburg (liggende Axe). Og oprindeligt var Bestemmelsen, at der skulde laves usaltet Smør for London; men efterhaanden var man kommen over til at salte let (3—4 pCt. Salt) næsten alt Smørret, fordi det saaledes behandlet fandt sikrere Afsætning til gode Priser. En Del af Smørret herfra blev sendt bort i en Emballage, der lignede den, der bruges i Tyskland til Postforsendelser, smaa firkantede Trækasser til bestemte Smørmængder, som gik direkte til Familier i Byerne baade paa Irland og England.

Dette at kunne sende Smør og tyk Fløde med Pakkeposten som Frimærkepakker over hele de forenede Kongeriger, altsaa til London og alle Byer, er en Begunstigelse, som Mælkeriets Forkjæmpere have faaet udvirket for kort Tid siden, og som mulig i Fremtiden vil spille en stor Rolle netop i Konkurrencen med dansk Smør. Thi derved bliver det muligt at lade Smørret hurtig komme selve Forbrugeren i Hænde, hvad der har den allerstørste Betydning ved en Vare af saa ringe Holdbarhed som Fløde og frisk Smør.

Bestræbelserne for hensigtsmæssig Forsendelse paa Jernbaner og Dampskibe have ogsaa paa forskellig anden Maade været frugtbringende. Særlig maa det fremhæves, at i den varme Aarstid foregaaer Forsendelsen af Smørret saa vidt mulig udelukkende om Natten, og der er bygget specielle Smørvogne. Paa Jernbanestationen i Tralee blev jeg saaledes opmærksom paa en lysegraa Jernbanevogn, hvorpaa var malet »Butter«. Ved nærmere

Undersøgelse viste det sig, at indvendig var den kalket. Vognens Sider vare dobbelte med et mellemliggende c. 3 Tommer tykt Luftlag, og over Loftet var der i et Par Tommers Afstand anbragt en stor Skjærm af Bølgeblik, der rakte ud over Vognens Sider og skulde tjene til at formindske Solstraalernes uheldige Paavirkning.

Hvad iøvrigt Smørrets Omsætning angaaer, foregaaer den næsten udelukkende paa Markeder, særlig forsaavidt Talen er om Forpagternes Smør i den sædvanlige irske Pakning. En Gang eller to om Ugen, naar Foustagen er fuld, og om Vinteren kan det vare flere Uger at fylde den, bringer Landmanden sit Smør til Marked, der paa bestemte Ugedage afholdes i enhver næsten nok saa lille By. Idet jeg iøvrigt henviser til Grosserer Rützou's Beskrivelse af Smørmarkedet i Cork, T. f. L. 1887 S. 273 —81, maa jeg dog bemærke, at et saa udviklet og velledet System med daglig Marked alene findes i Cork. I Limerich f. Ex., hvor jeg af Mr. Andrew, den herværende Repræsentant for Cooperative Wholesale Society, var introduceret til Mr. Stok, den derværende Repræsentant for samme Firma, er der kun Marked Onsdag og Lørdag, i Tralee, Clonmel o. s. v. endog kun én Dag om Ugen. Men overalt er der offentlige Torvehaller, hvor Forretningen begynder til et bestemt Klokkeslet, hvilket tilkjendegives ved Ringning, og en halv eller hel Time efter forsvinde Kjøbmændene bort til Markeder i Nabobyerne eller hjem til deres Kontorer og Lagre. Klassificering af Varerne og Auktion, saaledes som i Cork, finder ikke Sted. Kjøbmanden har selv bedømt hver enkelt Foustage, han har købt, og selv med Sælgeren eller dennes Kommissionær fastsat Prisen, han vil give. Hans Medhjælper besørger det øvrige ved Handelen og Smørrets Forsendelse.

England og særlig de vestengelske Byer, som Bristol, Liverpool og Glasgow modtog de største Mængder af det irske Smør. Men en Del sælges ogsaa længere bort. Der exporteres Smør i hermetisk Pakning til oversøiske Pladser; og fra flere Sider blev det sagt mig, at det var

helt betydelige Mængder, der særlig fra Cork udskibedes i de sædvanlige Egefoustager til Lissabon og andre Pladser i Portugal og Spanien.

Medens Irland er noget mere end dobbelt saa stort som Danmark og har en to og en halv Gang saa talrig Befolkning, og det samlede Kreaturhold er ca. to og en halv Gang saa stort, medens specielt Antallet af Malkekøer kun er det dobbelte af vort, saa er Svineholdet meget nær tre Gange saa stort paa Irland, som det er her i Danmark. Ogsaa i Svinebestanden har der været nogen Tilbagegang i de seneste Aar; men derimod synes der at have været Tiltagen i Export saavel af Flæsk som af levende Svin, men derom har det ikke lykkedes mig at faa fuldstændige Oplysninger.

Medens vi Danske for en stor Del have produceret Svin fra Hamburgs Marked, og først i de senere Aar ere blevne nogenlunde rigelig forsynede med Slagterier, der beskæftige sig med direkte Bacon-Export til England, har denne sidste Industri længe været almindelig paa Irland, som derved tidligere blev tvungen ind paa Frembringelsen af den magre Kvalitet af Svin. Den Overgang i Produktion fra fedt til magert Flæsk, hvori det danske Landbrug nu tildels befinder sig, og som er nødvendig for at tilfredsstille det engelske Markeds Fordringer, kan nu paa Irland betragtes som et tilbagelagt Stadium. I London betales regelmæssig de højeste Baconpriser for irske Slagteriers Mærker, og saa længe det er Tilfældet, maa vi Danske rimeligvis paa adskillige Punkter have betydelig at lære paa Irland, hvad denne Produktion angaaer. Det irske Bacons Anseelse paa Markedet skyldes særlig de store irske Slagteriers ihærdige Arbejde, og derfor vil jeg strax gjengive en Tale, som Mr. A. W. Shaw fra Limerick holdt ved Mælkerimødet paa Irland sidste Sommer; thi fra alle Sider blev han angivet mig som en af de Mænd, der paa dette Omraade har udrettet mest, og ved mit

Besøg hos ham 3die og 4de August udtalte han sig i alt Væsentligt, som her følger:

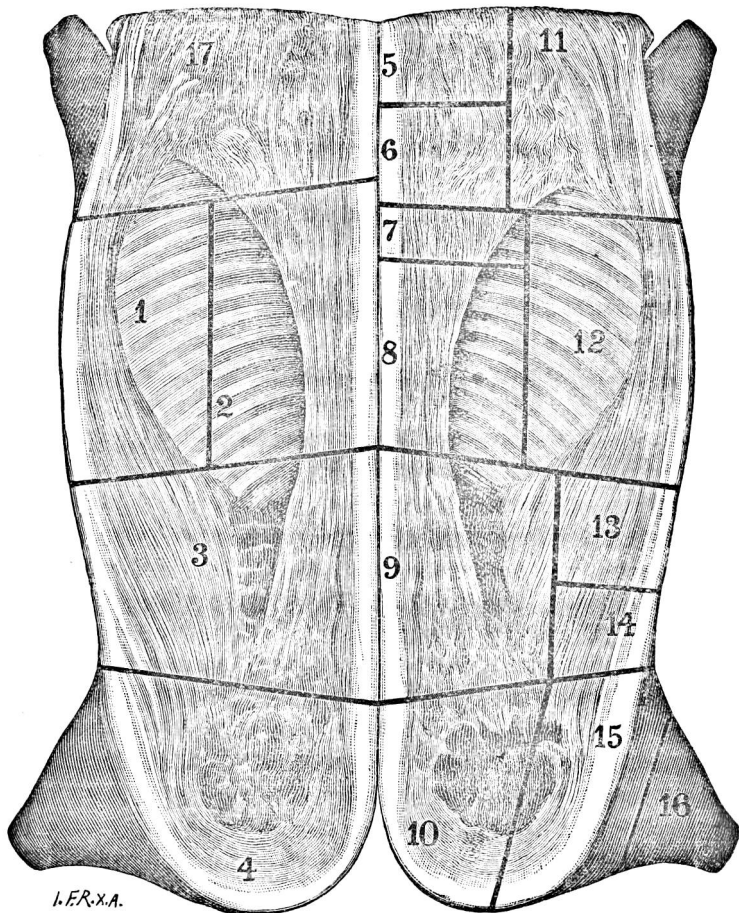
»Jeg er Hovedinteressent og Bestyrer af Rigets næststørste Svineslagteri, hvor der behandles 120,000 Svin i Løbet af et Aar, og ved Siden deraf er jeg Svineopdrætter efter en stor Maalestok, idet jeg selv tillægger og feder et til to Tusinde Svin aarlig. Først og fremmest ønsker jeg at henlede deres Opmærksomhed paa Betydningen af det irske Bacons Kvalitet. For faa Aar siden var det meget vanskeligt at finde Svin, der vare passende for det engelske Marked, — det var den Gang Markedets Fordringer sloge om fra fedt til magert Flæsk; — fra Flertallet af Svineopdrætterne var det yderst vanskeligt at faa det virkelig magre Bacon. Landmændene vedbleve at benytte Egnens grove Søer og Orner og producere overfedede Svin, som aldeles ikke svarede til Kundernes Fordringer. Men af bedste Evne arbejdede vi paa Fremskridt i Grevskaberne Limerich og Clare (Syd og Nord for Shannon). Fra en Slagters Synspunkt skyldes en ikke ringe Del af Fremskridtet i Svinenes Kvalitet Indførelsen af Champion-Kartofflen, som i flere Henseender har været til Gavn for Irlands Landmænd. Skal Priserne paa Flæsk sammenlignes med Priserne paa Oxekjød, saa kan der ikke være noget Spørgsmaal om, at selv om Svineholdet i det sidste Par Aar ikke har været særlig fordelagtigt, saa har det dog været Landmændenes bedste Støtte, fordi Svin altid kunne finde Afsætning. I det mindste paa Irland er der intet Tidspunkt af et Svins Liv, paa hvilket det ikke kan sælges. Og hvad angaaer Omsætningen af Bacon, er der ingen Tvivl om, at den er tiltaget betydelig i de seneste Aar. Rimeligvis er den tredoblet i de sidste tyve Aar, og nu betragtes mildtsaltet Bacon som en nødvendig Husholdningsartikel, for hvilken Efterspørgsler synes endnu snarere at tiltage end aftage.

Den allerstørste Vægt maa der lægges paa at tilvejebringe Svin med et tyndt Lag Spæk. Forskjellen mellem to Svin, af hvilke den ene har en passende Mængde magert Kjød ved Siden af et tyndt Lag Spæk, og det andet er over-

fedet — er 10 sh. pr. Cvt. Og jeg troer, at der overhovedet i Øjeblikket ikke findes nogen Baconproducent, der med fuldt Overlæg vil købe Fedesvin. Paa Londonmarkedet var i sidste Uge Prisen paa magert Bacon 66 sh. og fedt do. blev betalt med Priser fra 54 sh. og nedefter. Det er af allerstørste Betydning for Landmændene, at de have Svin af bedste Kvalitet at sende til Slagteriet; thi det er Opdrætteren, som kommer til at bære Tabet, dersom Baconen er for fed. En stor Del af Dadlen for Fortsættelsen af Produktion af Fedesvin tilkommer Landbrugsselskaberne. Aar efter Aar har mit og andre irske Firmaer skreven til Landbrugsselskaberne og søgt at bevæge dem til at være mere omhyggelig og nøjeregnende ved Svinenes Præmiering. Meget sjælden er vor Anmodning bleven tagen til Følge, og Landbruget har maattet lide derunder. Fornylig var jeg til et Dyrskue, og jeg saa Præmierne blive tildelte til Svin, der med stor Uret bleve betegnede som Dyrskuets bedste Dyr; thi de vare fuldstændig værdiløse som Tillægsdyr, hvor der skal produceres god irsk Bacon. Mager Flæsk er hvad Publikum ønsker, og ingen Mennesker vil have andet. Og spørges der, hvorfor fedt Flæsk er bleven usælgeligt, medens magert Flæsk er efterspurgt, maa der svares, at tidligere blev magert Flæsk haardt og uappetitligt, men nu ved den mere milde Saltning er det magre Flæsk mere fordøjeligt end det fede. Men desuden maa jeg antage, at Publikums Smag ogsaa ligeoverfor Oxekjød og Bedekjød har vendt sig imod Fedt. Vi maa følge med Tiden, Publikum vil ikke spise fedt Kjød, og saa er det meningsløst at søge at stoppe det i Halsen paa dem. Og hvad Racen af Svin angaaer, er den nu saa god i Grevskabet Kerry som nogetsteds i Verden.

Fordringerne til en god Gris ligner Fordringen til en god Hest, ja meget nær en Jagthest. Jeg har med stort Besvær søgt at frembringe et Dyr, der i lige høj Grad kunde være formaalstjenlig for Landmanden og Slagteriet. Jeg begyndte med de store Yorkshiresvin, som give mange Grise og ere fortrinlige Ammer; men det var mig ikke mulig at faa dem lette i Hovedet, og de vare meget tilbøjelige til at give

Tegning af to Sider Bacon.

Nr.	Gjennemsnitspris pr. Pd.
1. Streaky Quarter	11 d.
2. Rib Quarter	11 d.
3. Middle Quarter	8 ¹ / ₂ d.
4. Ham Quarter	8 ¹ / ₂ d.
5. End of Neck	7 ¹ / ₂ d.
6. Middle of Neck	8 ¹ / ₂ d.
7. Thick Back and Sides	10 d.
8. Prime Back and Ribs	11 d.
9. Loin	10 d.

Nr.	Gjennemsnitspris pr. Pd.
10. Fill-t.	10 d.
11. Shoulder	6 d.
12. Prime Streaky	11 d.
13. Thin Streaky	8 ¹ / ₂ d.
14. Flank	6 ¹ / ₂ d.
15. Middle of Gammon	11 d.
16. Knuckle of Gammon	7 d.
17. Fore-End	6 d.

1 Cwt. = 112 engl. Pd. = 101,6 d. Pd.
 1 S. = 12 d. (d. = c. 7,7 Øre.)
 Streaky = sribet.
 Neck = Nakke.
 Ham = Skinke.
 Thick = tyk.

Back = Ryg.
 Loin = Lænd.
 Shoulder = Skulder.
 Thin = tynd.
 Flank = det Tynde af Livet.
 Gammon = Skinke.

for meget Slagteriaffald, idet Benene nedenfor Knæene vare for grove og tunge, — desuden bleve Skinkerne ikke tilstrækkelig dybe, og Skulderpartiet for tungt og svært. Jeg kjender to Besætninger af Yorkshiresvin, der ikke have den sidste Fejl, men som dog have det afskyelig store Hoved.

Hosstaaende Tegning af to Bacon-Sider er forsynet med de almindelige Priser paa de forskjellige Stykker, og derved har jeg tilsigtet at angive, hvad Optrætterne skulle søge at frembringe. For Øjeblikket har jeg et Parti Howard's Svin, og de vise alle et meget stort Hoved, der er den billigste Del. Vi maa forsøge at faa Kjødet anbragt paa Skinkerne istedetfor paa Hovedet. Det mest passende Svin for irske Forhold antager jeg vil være en Krydsning mellem Landracen og de bedste store Yorkshiresvin, der kan skaffes. Jeg troer, at en Krydsning af det store Yorkshiresvin med dets fortrinlige Konstitution og alle de andre gode Egenskaber og Kerry-svinet vil frembringe et udmærket Dyr. Berkshiresvin har en uheldig Farve, men intet andet har saa meget magert Kjød. Og Tamworth er altfor let i Bagkroppen (behind the saddle), medmindre Svinet er meget stort. Hvad jeg specielt ønsker, er et Svin med et pænt lille Hoved, letbygget Nakke og Skulder, dybt Bryst, bred Lænd, kraftige Laar og korte Ben.

Jeg har gjort mange Forsøg med Fedning og er kommen til det Resultat, at det mest hurtigvoxende og letfedede Dyr er den første Halvblods-Krydsning mellem ren Yorkshire og Landracen. Saadanne Svin ville være de mest fordelagtige for Landmanden. Hvad Foderet angaaer, produceres den bedste Bacon paa Mælk, malet Byg, Havre, Hvede og Ærter og kogte Kartoffler, men her paa Irland anvendes meget for lidt Bygmel. Af Forsøg, som jeg har gjort iaar, fremgaaer det, at der ikke kan være nogen Tvivl om, at Bygmeel eller knust Havre og skummet Mælk er en udmærket Føde for Svin, og det samme gjælder kogte Kartoffler med Mælk og Bygmel. Og min Mening er, at det har stor Betydning, at Føden dampkoges. Flertallet af Landmændene bør skamme sig ved den smudsige Behandling, de give deres Svinehold.

Kommer jeg i Hundrede Avlsgaarde, bliver jeg tilsølet i de 99, og intet vil betale sig bedre end Renlighed.«

Dybt og veludviklet Bryst, bred Lænd og kraftige Laar sees saaledes at være Fordringer, der nødvendig skulle efterkommes hos de Dyr, der skulle levere den bedst betalte Bacon. Men findes der ret mange danske Landmænd, der holde deres Svineopdræt under saadanne Forhold, at man fra et almindelig fysiologisk Synspunkt kan vente, at Bryst og Laar skulle blive veludviklede? Tvertimod. — Flertallet af de danske Svin tilbringe deres Liv i meget smaa Rum; deres Bevægelse bestaaer altfor hyppig i, at de rejse sig for at æde og igjen vende sig for at lægge sig til at sove; og det er ikke faa Procent af vore Svin, der aldrig have været ude af Svinehuset, førend den Dag de føres bort til Slagtning. De danske Svin sætte ikke til ved Bevægelse, som de kun faa lidt eller intet af; men til Gjengjæld leve de for meget paa Kornsekken og fortære for meget af det dyre Foder. Vort gode danske Byg og andre Kornsorter have skaffet os et respektabelt Navn paa det engelske Baconmarked; men Irlænderne ere ad en billigere Vej naaede længere frem.

I Irland ere Forholdene helt anderledes end hos os, og ville vi søge hurtig at naa de derværende gode Resultater, maa vi efterligne de økonomiske og fornuftige Sider af Fremgangsmaaden ved det irske Opdræt og Svinehold. At følge Irlænderne i Tykt og Tyndt vil paa dette Omraade være ligesaa forkasteligt som paa alle andre; men at tjene Penge ved deres Svinehold, det forstaa de, og den Side af Sagen kunne vi maaske nok lære af dem uden at efterligne deres »Svineri«.

Fortælles det om Araberne, at de leve sammen med deres Heste, kan det ogsaa med største Sandhed siges om Irlænderne, at de leve sammen med deres Svin, og særlig gjælder det det meget store Antal af fattige Forpagtere. Selv sige de, at »Grisen er deres Spare-

kasse«, og den pleje de med største Omhu. Og sætte Irlænderne stor Pris paa Friheden og mene, at denne er Livets største Gode, saa kan det ikke nægtes, at dette Gode tildeles Grisene i stor Udstrækning. Kjører man forbi en irsk Hytte, kan man ofte se Børnene og Grisene ligge sammen udenfor og rode i Vejgrøften, og nærmer man sig et Hus, hører man ikke alene som her i Landet en Hund gjø; nej, man hører ofte en eller flere Grise grynte, fordi de vente, at man bringer dem en eller anden Lækkerbidsken. Mennesker og Grise tilbringe ofte baade Nat og Dag sammen i de elendige Rønner og deres uordentlige Omgivelser. Malet Sæd se de irske Grise i Opvæksten ikke meget til af den gode Grund, at de smaa Forpagtere sjælden have ret meget af den Vare. Føden bestaaer af Levninger fra Familiens Maaltider og maaske lidt Mælk af og til; men en meget stor Deel af Føden maa Grisene selv samle sig ved tilfældigt Affald og Græs og Ukrud paa de omliggende Marker. Og den egentlige Fedning foregaaer mest ved Mælk og kogte Kartoffler.

Sørne fare i Reglen tidlig om Foraaret og om Efteraaret. Foraarsgrisene kunne ved den rigelige Mængde af al Slags Føde naa at blive færdige som Slagtesvin allerede om Efteraaret og først paa Vinteren, og Efteraarsgrisene kunne komme igjennem den svage Periode og faa god Modstandskraft, inden Vinterkulden kommer; og tidlig om Foraaret, naar Føden bliver rigelig, ere de færdige til Fedning. Slagteriernes mest stille Tid er i Almindelighed de egentlige Sommermaaneder.

Soen farer vel hyppigst i et lille Indelukke for sig selv, men ellers seer man almindelig Soen med Smaagrise færdes frit omkring. Og pudsigt er det at se Soen gaa og æde Græs eller rode i en Affaldsdyngge, medens en halv Snes livlige Grise hver hale i sin Patte. Først 6—8 Uger gamle tages Grisene fra Soen, og dette skeer aldrig pludselig og aldrig med alle Grisene samtidig. De største og kraftigste tages først bort, medens de svage endnu en

halv Snes Dage blive hos Moderen eller i det mindste nogle Gange daglig bringes sammen med denne.

Hvad Udvalget til Tillæg angaaer, ere Irlænderne ligesom Englænderne nøjeregnende, idet de kun nødig tage en Gris fra en ung So's første Kuld til Tillæg; og ligeledes fordrer man, at alle Grisene i Kuldet, eller det overvejende Flertal deraf, skulle være efter Ønske for overhovedet at benytte nogen af dem til Tillæg. I Overensstemmelse hermed er det ved engelske Dyrskuer almindelig, at der er to specielle Afdelinger for henholdsvis tre Sogrise og tre Ornegrise af samme Kuld. Ensartethed og Nedarvingsevne ere lige skattede Egenskaber hos Tillægsdyrene.

Fra to til sex Maaneders Alderen faa Grisene, som Irlænderne i denne Periode kalde »Stores«, megen Bevægelse og billig Føde. Foruden alt mulig Affald fra Mælkeri, Husholdning, Loft og Have faa de om Vinteren Rodfrugter, Kaal og Udskuds-Kartofler, og om Sommeren holdes de paa Kløver, Vikker og Kaal, der kastes for dem i Gaarden eller paa Græsmarken. Og altid ere de ringede i Næsen for at hindres i ved Oprodnings at gjøre for megen Skade. I denne Periode voxer de og samle Kjød, faa veludviklet Bryst og dybe Laar, og hvad der er meget væsentlig, de ere næsten aldrig syge eller staa i Stampe, som man kun altfor almindelig seer det i danske Svinebesætninger.

Sex Maaneder gamle ere de lange, dybe og veludviklede. De lukkes da ind til Fedning, der varer henimod et Par Maaneder; men selv i denne Periode bruges det undertiden at lade dem faa en lille Tour udenfor Stien en Gang om Dagen. Fedefodret bestaaer mest af Mælk, kogte Kartofler og noget Tilskud af malet Havre, Byg, Hvede, Ærter, Bønner eller Majs, dersom det faaes for en billig Priis; dog ansees sidstnævnte for at give Flæsk af mindre fin og fast Kvalitet end de almindelige Kornsorter og Bælgrugter.

Ligesom systematisk og velleddet Mælkeridrift nu søges

almindelig indført, saaledes saa jeg ogsaa adskillige mønsterværdige Svinehold. Ogsaa i denne Henseende saa jeg det bedste hos Mr. Fitzgerald paa Home-estate Midleton. Han mente ligesom Mr. Shaw, at Tamworth ikke egnede sig for økonomisk Baconproduktion, men havde indforskrevet en god Yorkshire-Orne. Han havde velindrettede Svinestalde, men saasart Grisene kunde løbe omkring, fik saavel disse som Soen fri Adgang til en stor træbevokset Park med et frodigt Græsdække. Alt muligt Af-fald blev fodret op paa Søer og Grise, men deres væsentligste Næring ved Siden af Græsset var dog Kaal, som i store Læs blev kastet for dem, og som med Begjærlighed fortæredes til sidste Stump. Henimod sex Maaneder gamle bleve Grisene lukkede ind, og som mest økonomisk Fedefoder anvendte Mr. Fitzgerald Rismel, der rigtignok fra anden Side blev erklæret for at være en daarlig Stedfortræder for Sæd- og Bælgfrugter. Grisene solgtes 7—8 Maaneder gamle med en dansk Vægt paa c. 160 Pd. til et af Slagterierne i Cork.

Al Handel med Grise foregaaer almindelig paa Markeder ligesom f. Ex. Hestemarkeder hos os. Og samme Dag forhandles alle mulige Slags Svin. Smaagrise kjøres i Kasser, og undertiden blive vel ogsaa Fedesvin transporterede tilvogns, men mere almindelig blive de saavel som Ungsvin og Søer drevne eller førte henad Vejen, idet man har et Reb bunden om det venstre Bagben. Bevægelige og udholdende ere de i en forbausende Grad. Ikke alene Slagterisvin, men gamle Søer paa sex Hundrede Pd. og mere tilbagelægge lange Strækninger tilfods. Deres Muskel-system er ved Brugen bleven veludviklet og kraftigt. Handelen med Grise, Polte, Søer o. s. v. synes paa Irland at spille en langt større Rolle end her i Danmark. De skifte ofte Ejere, og som Mr. Shaw sagde, en irk Gris kan i en hvilken som helst Alder gjøres i Penge. Paa disse Markeder møder Opkjøberne fra Slagterierne, og disse handle aldrig efter Vægt. Opkjøberne bedømme Svinene ved at se paa dem fra Siden og bagfra og ved at føle paa

Ryggen; og øvede Opkjøbere skulle sjælden tage Fejl ved Vurderingen af et eneste Dyr, selv om de paa samme Dag købe flere Hundrede og kun have faa Øjeblikke at ofre paa det enkelte Individ. Transporten til Jernbanestationen eller direkte til Slagteriet skeer derved, at Svinene drives i Flokke, og kun enkelte Vogne følge med for at optage dem, der blive trætte.

Slagterierne, hvis Antal, saavidt jeg har kunnet bringe i Erfaring, kun er 11 paa hele Øen, ere meget store Etablissementer. Der findes tre i Limerick, to i Cork, to i Waterford, et i Dublin og tre i Belfast. Shaw & Son's i Limerick, som jeg havde Lejlighed til at se, har Bygninger, der dække et Areal, som paa den ene Side er 250 Fod og paa den anden 400 Fod og modtage fra to indtil over tre Tusind Svin ugentlig. For at gennemføre den størst mulige Renlighed, er Jern og Sten i stor Udstrækning anvendt til Bygningerne, og der er sørget for rigelig Vandforsyning. 150—200 Arbejdere ere fast knyttede til Slagteriet. Og Svinenes Transport fra det ene Sted i Bygningen til det andet foregaaer paa en Art Luftjernbane. For saavidt mulig at holde Temperaturen lavt nede, er der nu indlagt elektrisk Belysning i alle Lokaler. Afkølingsmaskiner ere derimod endnu kun indførte i et enkelt irsk Slagteri. Mr. Shaw, der som alle de andre udelukkende bruger norsk Is, erklærede, at paa dette Punkt vare Irlænderne uheldig stillede i Konkurrencen med os Danske; thi Udgiften til Is var altid en stor, og nogle Aar en meget stor Udgift. Omend den største Mængde Bacon exporteres i grønsaltet Tilstand, blev dog en Del, særlig Skinker og Sider, røget paa Stedet ved Hjælp af Savsmuld.

Uden at komme nærmere ind paa de mange forskellige Spørgsmaal vedrørende Svineslagterierne, skal jeg kun her gjøre opmærksom paa, at det paa Irland betragtes som en nødvendig Betingelse for, at et Slagteri skal kunne betale sig, at det skal være et stort velindrettet Etablissement med henimod et Par Tusind Svin om Ugen. For

det første maa der være en betydelig Omsætning for at bære de nødvendig meget store Driftsudgifter; men den væsentligste Aarsag er dog den, at de højeste Priser kun naaes, saafremt Varerne fremkomme paa Markedet i store og meget nøje sorterede Partier. Selv om Opkøberne ere kritiske og nøjeregnende ved Indkjøb paa Markederne, kan der dog blive Anledning til at sortere Baconen i 15—20 forskellige Kvaliteter. Jo mere nøjagtig Sorteringen regelmæssig er gennemført, førend Baconen pakkes i Baller, desbedre bliver Slagteriets Renommé paa Markedet, og fremkommer samtidig store Partier af hver Kvalitet, opnaaes Uge efter Uge de absolut højeste Priser.

Skal man til Slutning i Korthed sammenholde irske og danske Mælkeriforhold, maa man vistnok komme til det Resultat, at i Osteproduktionen staaer Irland saa daarlig som vel mulig, og i Smørproduktionen staaer Irland vel i mange Henseender langt tilbage; men Fremskridtene ere begyndte, og de kunne hurtig blive almindelige, dersom Befolkningen fik mere Interesse for landøkonomiske Fremskridt end for politiske Stridigheder, og i saa Tilfælde vil Konkurrencen kunne blive os langt mere generende, end den nu er. Og endelig, hvad Baconproduktionen angaaer, staaer Irland vel nok i adskillige Henseender foran os; men vi have gode Betingelser for at gjøre Fremskridt paa dette Omraade, ikke mindst derved, at vi, særlig ved Bestræbelser udgaaede fra Holstebro Svineslagteri, nu mange Steder have faaet et godt Slags Svin, og efterhaanden faa vi vel ogsaa Erfaring i at anvende vore store Mængder Mælk og vor hjemmeavlede Sæd økonomisk.
